

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>Szerkesztőség: hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő N.-Péterfia utca 348 szám.</p>	<p>Megjelen havonként háromszor, 5-én, 15-én és 25-én egy, illetőleg másfél iven. Előfizetési ár egész évre 4 frt., félévre 2 frt., Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt., 200 szóig 2 frt., a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>Kiadó hivatal: hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő, Kis-Mester utca 1382.</p>
--	---	--

Gondolatok az új év kezdetén.

(Vége.)

A lefolyt évben az iskolaügy rendezése is kezdetét vette reformált egyházunkban. Az egyetemes tanügyi bizottság életre hivatván s annak szervezete és hatásköre mindenik egyházkerület által helyeslőleg elfogadtatván: az lehető nagy buzgósággal hozzáfogott a munkálkodáshoz. A konventi bizottság által készített s az egyetemes konvent által általánosságban elfogadott köznevelési és közoktatási szabályzatra, az egyes kerületek által adott véleményeket átvizsgálta, azok alapján egy új szövegezést állapított meg; majd a középiskolák igazgatására, belrendtartására és fegyelmezésére, érettségi vizsgálatra szabályokat alkotott; IX és VIII osztályu gymnasiumra tantervet készített; a püspöki és főgondnoki kar megbízásának is igyekezett eleget tenni, a mennyiben az egyetemes konvent elé fölterjesztette véleményét azon fontos kérdésekben; a törvényhozást illető coordinatio mellett miben áll a protestáns egyháznak autonómiája? Miképen gyakorolta eddig az államkormány a főfelügyeleti jogot a közoktatási rendszer keresztülvitelénél, a felekezetekkel szemben? és miképen tartjuk czélszerűnek annak gyakorlását? Végre miképen kívánja gyakorolni maga a protestáns egyház a közvetlen felügyeletet saját iskoláira nézve?

Az egyetemes tanügyi bizottság figyelmét nagy mértékben foglalkoztatta, a középiskolai tanárok képzésének kérdése is. — A bizottság ugyanis át van hatva egy protestáns tanárképezde felállításának legfőbb szükségérzetétől s a reform. egyház halaszthatatlan teendőjének tartja, hogy annak létrehozása érdekében az egyházkerületek együttesen közreműködjenek. Hogy azonban a tanárképzés nagy fontosságú ügyében addig is, míg az önálló bölcsészeti tanfolyam létesülhetne, már bizonyos czélszerű intézkedések megtéssenek, indítványba hozta két vizsgáló bizottságnak — Budapesten és Kolozsvárt — szervezését, mely bizottságok előtt tartozzanak jövőre, a ref. gymnasiumokban rendes tanárokkul alkalmazandó egyének, az általános

műveltségre és illető szakra tartozó ismeretekből a szóbeli és írásbeli vizsgálatot letenni. Az egyes egyházkerületek pedig ösztöndíjakkal gyámolítsák a tanárságra készülőket; ez ösztöndíjak mennyisége hazai főiskolán 400, külföldi egyetemen 600 forintban véleményeztetvén megállapíttatni.

Ezen ideiglenes intézkedést czélzó javaslat azonban úgy látszik az egyházkerületek által nem fogadtatott el; legalább a két tiszai kerület által nem; a mennyiben a tiszáninenni úgy nyilatkozott, hogy az ideiglenes szabályzat megállapítását feleslegesnek tartja, mindenik egyházkerület a tanári pályára készülő jelesebb ifjait segélyezze és képeztesse, mint eddigelé is történt; a tiszántúli egyházkerület szintén czéltalannak tartja az átmeneti intézkedésül tervezett tanári vizsgáló bizottságok felállítását, mert nem az a lényeg a tanárok képzésénél, hogy hol és kik által képesíttetnek, hanem az, hogy hol és mi módon képeztetnek; ennél fogva az a sürgős teendő, hogy az önálló bölcsészeti tanfolyam fölállítására nézve tegyék meg az egyházkerületek a gyors lépéseket. — Ily körülmények között az egyetemes tanügyi bizottság a maga javaslatát, az egyházkerületi véleményekkel együtt a konvent elé terjesztette, ott fog majd a tanárképzés fontos kérdése tárgyalás alá vétetni.

Valójában a tanárképzés kérdése nagy fontosságú a magyar protestáns egyházra nézve; mert protestáns szellemű és jellemű tanintézetek csak addig lesznek, míg a tanárok, kik azokban működnek, szívvél, lélekkel és meggyőződéssel a protestáns egyház testéhez tartozóknak érzik és vallják magukat, míg nem szégyenlik a Krisztus evangéliomát. De azt kérdehetik igen sokan, miért oly szoroson ragaszkodni épen a protestáns felekezetnek ahhoz a tanárképzéshez? Miért arra annyit áldozni? Hiszen a protestantizmusnak a szabadság lévén éltető eleme, a zárkózottságot mindig kerülte, eképen leendő tanárait miért ne képezhetné az állami ily nemű intézetekben? Mire való az protestáns tanárképezde? hiszen talán nincs protestáns mathesis, kálvinista physika stb.? És miért ne taníthatná

protestáns gymnasiumokban is egy nem protestáns vallású egyén a classica literaturát, rajzot, reálművészeteket stb.?

Elsőben is nem szabad felednünk, hogy a valódi protestáns tanintézetek nemcsak tanultató, hanem jellemfejtő, nevelő intézetek is tartoznak lenni; tehát az azokban növekedő ifjúságot nem elég csak a szükséges ismeretek birtokába eljuttatni, hanem úgy kell fejleszteni és ápolni kedélyöket, vezérelni gondolkozásukat, hogy az igazi komoly és benső vallásos érzület és egyháziasság bennök felköltessék s azon öntudatosság mély gyökeret verjen, hogy ők a lelkiismeret szabadságát a szent írás alapján élvező oly egyházi társulatnak, mint szent közösségnek tagjai, kikre semmi hatalom vagy erőszak a Jézus Krisztus evangélioma ellen semmit rájuk nem diktálhat vagy parancsolhat; de másfelől élénken érezzék azon erkölcsi kötelezettségnek és felelősségnek súlyát is, melyet azon nagy horderejű elvnek követése rájuk mintegy kiszab; át legyenek hatva annak erős tudatától, hogy tőlök majd tetteket, sőt áldozatokat követel az az egyház, melynek kebelében vannak és csak úgy lesznek annak hív tagjai, ha annak jótéteményeit midőn élvezik, szükségben kérő szavát mindig meghallják s egész odaadással sietnek támogatására. A protestáns egyháznak élő egyháztagokra van szüksége, fenmaradását semmi hatalom vagy kincs-halmaz nem biztosítja, egyedül csak az egyes tagok buzgósága, önzetlen érdekeltsége és lángoló szeretete; s minden egyes tagnak tehetségéhez mérten részt kell venni a terhekben.

S vajon várhatni-é a vallásos gondolkodásnak ily irányban vezetését nem protestáns szellemű egyénektől? Az önfentartás ösztöne és erős tudata volt tehát az indok, a miért például a legutolsó egyetemes konvent kimondotta, hogy a felekezetünk által fentartott középiskolákban tanároknak egyedül protestáns vallású egyének alkalmazhatók; mert alig is volna értelme, hogy a protestáns egyház gymnasiumokat tart fen és azokban széltere bármely vallású egyének taníthatnak; mi fogja azon tanintézeteknek protestáns jellemét biztosítani? a pénz, mely fentartására fordítatik, csak nem? Mindig a tanárok szelleme határozza meg az intézetek jellemét is. — Vegye tehát fontolóra a magyar protestáns egyház a leendő tanárok képzésének ügyét, hogy mit kíván és követel meg tőle e téren épen a protestantismus szelleme.

Mert nem lehet már tovább oly közömbösséggel tekinteni e kérdést, mint fájdalom eddigelé történt. Mióta föl-szinre van már hozva az egyetem kérdése; hány éve, hogy a fölhívások az egyházkerületekhez megtétettek s vajon történt-é valami biztos és határozott intézkedés, mely azt mutatná, hogy az ügy már megindult s talán reményleni lehet valami eredményt? Bizonyára a leányzó még most is aluszik, s vajon lesz-é a ki eljő, hogy fel-

költse? A tiszántuli ref. egyházkerület a múlt nyári közgyűlésében ismételten felhívta a testvér kerületeket a közreműködésre, és számítva azoknak buzgó támogatására, elhatározta a magyar prot. egyetemnek Debreczenben felállítása érdekében a kezdeményezést megtenni, tehát egy bizottságot választott, mely figyelembe véve a debreczeni főiskolának anyagi és szellemi tőkét, mutassa ki hogy minő kiadást igényelne egy oly főiskola fentartása, melyben a hittani és jogi szakok mellett önálló bölcsészeti tanfolyam is létesítenék, egybekötetésben tanárképezdével? tehát tüntetessék fel, hogy mi az, a mit a debreczeni főiskola jelenleg adhat és tehet, és még mennyi erőre volna szükség? Vajha ezen ujév, századunk 9-dik évtizedének első esztendeje, teljesen megérlelné a nagy gondolatot s tényleg valósítaná meg.

Ujév, mit rejtessz magadban, azt nem tudhatjuk, de egyet tudhatunk és hinnünk kell, t. i. ha az összetartás lelke hatja át magyar reform egyházunk tagjait, ha meglesz a buzgalom és tetterő, akkor az 1881-dik év nevezetes esztendő lesz magyar protestáns egyházunk életében. Imádkozzunk azért: Mi atyánk! jöjjön el a te országod!

Tóth Sámuel.

A mi igehirdetésünk.

(Folyt.)

De menjünk egy lépéssel tovább. A mi igehirdetésünk igen sokszor nem igaz, mert nem eredeti. E sorok írójának néhány év óta többször volt már alkalma elmondani, hogy nem tartja kedvező körülménynek, hogy a mi magyar reformált egyházunkban olyan nagyon sok predikációs könyv jelenik meg évről-évre. Nem volna az nagy baj azon esetben, ha egyéb theologiai elmetermékek is arányt tartanának velök, mert így theologiai irodalmunk nem volna olyan egyoldalú. De ez utóbbiak megjelenését minálunk az irántok uralkodó közöny, tehát épen nem mindig az illető szakemberek hanyagsága, nagyban akadályozza. És még kevésbé volna baj, ha a mellett aztán egyházunk emberei úgy tudnának a kiadott predikációkkal élni, a hogyan szabad és kell élni azokkal. Tanulmányozni mások idevágó munkáit; tágitani mások eszméivel a saját eszmekört; egyéniségünk tulajdonává alakítani át, a mire más egyéniség szelleme nyomta rá a saját bélyeget: ez nemcsak szabad, de száz és száz okból kívánatos is. Hanem az aztán nemcsak nem szabad és nem kívánatos, de valóságos visszaélés is, ha mi, megtagadva saját énünket, azoknak hazudva magunkat hallgatóink előtt, a mik mi nem vagyunk és lenni természetesen nem tudunk, mások kész munkáit azon módon eltulajdonítjuk, s a mint irva vannak, szóról-szóra elmondjuk. Ha az ember saját magát idegen álarcz alá rejtve beszél, nem beszélhet igazán szívéből, s így áll az, hogy a mi igehirdetésünk, ott a hol az nem eredeti, nem is igaz.

Néhány évvel ezelőtt egy reformált lelkész tisztességes

nagy könyvtárát láttam s érdeklődéssel kezdtem azt nézegetni. És bizony nem volt abban a könyvtárban egyéb, mint — csupa predikációs könyv! Az illető — ki e sorokat látni nem fogja — tudott angolul is és szerzett be magának angol nyelven — újra csupa predikációs könyvet. Mennyi alkalma lett volna már neki e világnyelv segítségével egyéb theologiai művek, vagy ha már neki épen úgy tetszett volna, homilétikai segédforrások önálló tanulmányozásába merülni, de ő ezt nem tette. Elégnek tartotta valamelyik magyar predikációt betanulni s elmondani, az angolt pedig előbb lefordítani, azután tanulni be és mondani el. Legyen nekem birtokomban a világ valamennyi művelt nyelvén irt keresztyén predikáció, ha én azokat használni nem tudom, ha elégnek tartom magokban a predikációk betanulását, minden egyéb tanulmányozás és saját egyéniségem fejlesztését célzó törekvés nélkül, én igazi jó predikátor soha nem leszek.

Végre — említsük meg még röviden ezt is — sokan megelégszenek azzal, ha predikációjuk formailag meg egyezik a retorika követelményeivel, tartalmával pedig nem sokat törődnek. Isten mentsen, hogy én a külföldre ügyelés ellen csak egy szót is tenni akarnék, hiszen az arany alma csak akkor kívánatos, ha ezüst rostélyon van feladva, de végre szerintem a tartalom legyen a fődolog, az hasson, az építsen, nem pedig a forma, melybe a tartalom öltöztetve van. Erre kellene szoktatnunk hűveinket, hogy ne azt kérdezzék, ki és miképen, hanem hogy mit prédikál az illető? Ha a felelet így hangzik: Krisztus evangéliomát a maga teljességében, ez a legjobb bizonyítvány, melynek értékét aztán nagyban emeli, ha a miképen rovatba is kitűnő jelek jönnek. Augustinus is ilyenformán gondolkozik e tárgy felől, a mikor ezt mondja: „Non sumus rhetores, sed piscatores. Quid prodest clavis aurea, si aperire, quod volo, non potest; aut quid obest lignea, si hoc potest?”

De térjünk át közisteniszteleti igehirdetésünk egy másik nemére, nevezetesen a kátémagyarázásra s erre tegyünk néhány észrevételt.

A katechismusoknak tulajdonképen inkább az a céljuk, hogy a nép előtt Isten ígését rövid rendszeres összefoglalásban feltüntessék, minthogy a sajátlagos katechetikai gyermek- vagy ifjúsági vallás-oktatás alapja gyanánt szolgáljanak. Ez utóbbi célra több okból alkalmatlan a heidelbergi káté is, melyre mi most tekintettel vagyunk, de más oldalról e könyv Isten ígéje szellemének egyik leghívebb kinyomata. Hogy pedig a nép valóban megismerje, a mi részére állított össze, szükséges azt előtte feltüntetni, megmagyarázni, a mi a nyilvános istentiszteleti kátémagyarázás által történik. A heidelbergi káté külföldön is, nálunk is már korai időben felhasználtatott istentiszteleti célra, a meny nyiben 1563. november havában megjelent kiadásában már fel volt 52 részre osztva, hogy így a vasárnapdélutáni istentiszteleteken egy év folyamán át az egész könyv végig magyaráztassék. Mára vonatkozólag azt is pozitív adat gyanánt mondhatjuk, hogy a Hannovera nyugoti részén fekvő kiválóan reformált lakosságú Bentheim grófságban, vasárnap délutánonként mindig a heidelbergi kátét veszik föl a tartandó egyházi beszédek alapjául. Hollandiában Oosterzee szerint, kinek e pontban jobban hihetünk, mint a Herzog Rea-encyklopaediájában közölt más adatnak, 1586-ban a

haagai zsinaton minden lelkésznek kötelességévé tétetett, hogy a vasárnap délutáni istentiszteleteken a heidelbergi kátét magyarázza, s e szokás, kevés kivétellel egész 1863-ig minden lelkészre nézve kötelező volt, a mikor azonban a kátépredikálás fakultatívvá tétetett. Magyarország reformált egyházában is ősi szokás a heidelbergi káté fejtegetése, melyet már a szatmár-németi zsinat ajánlott a lelkészeknek s mint látni fogjuk, a kátémagyarázás irodalma is igen régi már nálunk. De a több százados gyakorlat ellenére is vannak közöttünk lelkészek, kik e könyv használata ellen küzdenek, minden áron le akarva azt a templomi szószékről szorítani. Teszik pedig ezt nemcsak olyan emberek, kik sok pontban szakítván helyét hitvallásunk tanításával, természetesen nem ismerik el a heidelbergi káté hitvallási jellemét, sem s így — a mi egészen következetes dolog — nem is akarják azt magyarázni, a minek több pontjára nézve más véleményben vannak; hanem olyanok sem rokonszenveznek gyakran a heidelbergi káté szószéki magyarázásával, kik különben ezt confessionalis könyvük gyanánt elismerik és tisztelik. Nem lesz tán egészen felesleges különösen ez utóbbiakra tekintettel, ha néhány szót emelünk a szóban levő káté liturgiai használata érdekében.

Elismerjük, hogy azoknak, kik a heidelbergi káté templomi praktikus használata céljából irt homilétikai összes irodalmat a maga teljességében ismerik, vagy ha egy nem a káté szellemében gondolkozó lelkésznek katechisatióját hallják, a nagy visszaéléseket látva, sokszor méltó okok van arra, ha ezen abusussá vált egész usussal szakítani akarnak. Mert hiszen olvashatnak és hallhatnak elég olyan magyarázatot, melyben az illető hitszónok mindenben ellenmond annak, a mit a káté tanít; van elég olyan magyarázat, melyben a szónok felolvasván a kérdéseket és feleleteket, a szóban levő tárgy felett tart egy egészen szabad, a felolvasottaktól független beszédet, a mikor tehát a tárgyalás alatt levő fölvetett szakasz csak mottóként szerepel a tartott beszéd előtt. Pedig kátémagyarázatban a kátét kell multhatatlanul magyarázni. Az említett módszerek mellett pedig ez vagy helytelen uton, vagy egyáltalában nem is történik meg.

Ha már az ember úgy akarja magyarázni a kátét, hogy fejtegetése a gyülekezet életére a kellő benyomást gyakorolhassa s a lelkész nevének, tudományának jó reputációja érdekében is kívánatos annak minél alaposabb, terjedelmesebb exegetikus, symbolikus, történeti és gyakorlati tanulmányozása. Elismerjük, hogy van a heidelbergi kátének több olyan szakasza, mely nagy, szoros és sokkal mélyebb tanulmányozást igényel, mint a szentiratnak legtöbb, textus gyanánt fölvehető része, szakasza vagy verse. Ámde ez még nem szól a mellett, hogy a nehezen magyarázható feleletek miatt mellőzzük az egészet, hanem csak azt teszi kötelességünké, hogy tárgyunk egészével jöjjünk minél közelebbi ismeretségbe. Ha sokan nem szeretnek foglalkozni egyházunknak ezen, századok próbáját kiállott könyvével, ez leginkább csak a mellett bizonyít, hogy nem tanulmányozták s így nem ismerik azt egészen. A ki valamely tárgyat lelkének egész odaadásával tanulmányoz, az azt rendesen meg is kedveli s így lennének bizonyára a mi lelkészeink is a heidelbergi kátével, ha mélyebben behatolnának abba. A mely tárgyat ért az ember, a mi iránt rokonszenvet érez, arról tud oly alaposan beszélni, hogy végtelen paraphrasisokba nem kénytelen bocsátkozni; a mit szeretünk, azt tudjuk

ajánlani is s így aztán kellő előszeretettel mellett a káté minden kérdésében szintén megtaláljuk a helyes alkalmazást, a mire természetesen, mint minden predikációban, úgy itt is kiváló szükség van. Ha megköveteljük a kátémagyarázattól, hogy a szóban levő tárgynak dogmatica tiszta képét adja, igen olyan joggal megköveteljük tőle azt is, hogy a dolog gyakorlati oldaláról se feledkezzék meg.

Oosterzee azt ajánlja s szerintünk igen helyesen, hogy egyszer-másszor, tehát nem minden újonan előjövő alkalommal, mielőtt a káté első urnapjának magyarázatához kezdene az ember, tartson egy-egy bevezető predikációt az egészhez, melyben a gyülekezetet a szentirat fényénél fel-emeli azon magaslatra, a melyről az azután tartandó magyarázatokat tekinteni kell. Igen, mi is kívánatosnak tekintjük ezt; épen mint a hogy mielőtt gyakorlati bibliamagyarázásunk közben egy szentirati könyv fejtegetéséhez kezdénénk, a legtöbb esetben szükséges az előtt egy általános értékű bevezető beszédet tartanunk, helye van ennek, mielőtt a káté magyarázásához kezdénénk is. De ennek, mint mondtuk, nem szükséges minden egyes esetben megtörténnie, csak időközönként egyszer-egyszer. A most leginkább ismert és használt V. Papp István és Varju István nem adnak ilyen önálló bevezető beszédet, mert az egyik csak néhány sorban, a másik körülbelül két lapon vezeti be tárgyát; mi, ha kidolgoznók valaha a heidelbergi kátét, mindenesetre írni fogunk hozzá egy önálló bevezető beszédet, melyet aztán egyszer-másszor egészében vagy átalakítva elmondanánk, másszor csaknem egészen mellőznénk.

Bár igen természetesnek, szükségesnek látszik azon kíváncsún, hogy a szakaszok, kérdések menetéhez kell magunkat tartanunk, mégis ebben a tekintetben is tehetünk a logikai rend, a helyes előadás és a szigorú bizonyíthatás czéljából némi választást. A hatodik urnapjában ugyanis a 18. és 19. kérdéseket előbb kell felolvasni és letárgyalni, mint a 16. és 17-iket. Nézzon utána bárki is, helyesnek fogja találni ezen javaslatunkat. Gyülekezetünk ezt észre sem veszi és ha észrevenné is, ugyan kit és mit sértenénk meg e szabadságvételünkkel?! Kisebb, egyszerűbb gyülekezetekben néha minden hátrány nélkül lehet egyszerre két urnapját is felvenni és letárgyalni, pl. az 5 és 6. 26 és 27. 29 és 30. 36 és 37-ik urnapját. Fejlettebb hallgatóság előtt pedig, különösen ha a káté már többször is végig volt tárgyalva, egyes gazdag szakaszokat részekre is lehet osztani, mint pl. a 21, 34, 44, 52, urnapjait, sőt egyetlenegy kérdésnél is lehet több vasárnapon át időzni. És ha végre találna tán a lelkész egyes olyan elveket lefektetve a kátében, melyek az evangéliom elveivel, szellemével nem egyeznek meg tökéletesen, csöndesen javítsa ki azokat, nem bocsátkozva polemizálásba, melyet csak kevesen értenének meg, de a legtöbb hallgatónál botránkozást igen is költene. Küzdjön le a lelkész minden hanyagságot saját magában, s igyekezzék a régi igazságokat mind újra úgy adni elő, hogy előadása által hallgatóit lebilincselje, érdeklődésüket felkeltse, a mi pedig csak úgy történhetik meg, ha a lelkész kátémagyarázása közben is tekintettel van gyülekezetének és a kornak változó szükségére.

(Folyt. és vége köv.)

Csiky Lajos.

Országos reformált egyházi segélyalap.

(Domestica.)

9. §. Az egyházmegyei közsegélyezési pénztárnok a kebli egyházakból begyűlt segély összegeket az egyházkerületi, ez viszont a központi pénztárba szolgáltatja be. Minden beszolgáltatott összegről, minden fokozatban részletes számadás terjesztetik be, az adakozó egyházaknak s adományaiknak elsorolásával.

10. §. Az intézet ügyeit kezeli a központi választmány, mely üléseit felváltva az egyházkerületi központokban, vagy gyűlés helyeken tartja.

A választmány tagjai:

a) az elnök, kit a választmány tagjai saját kebelükből három évről három évre választanak.

b) az öt egyházkerület által három évről három évre kinevezett egy papi és egy világi megbizott, mint választmányi tagok. Összesen 10.

c) pénztárnok, kit a választmány választ három évről három évre s tisztelet díját megállapítja.

12. §. A választmány a maga ügykezelési rendjét maga állapítja meg, s az egyház kerületekhez (országos fő egyházi hatóság) terjeszti megerősítés végett.

13. §. Az egyházkerületek útján beszolgáltatott segély összegek s évi jövedelmek számbavételénél, a kezelési költségek levonása után mutatkozó készlet, tiszta jövedelem név alatt a következő §-ban meghatározott arány szerint felosztatik.

14. §. A tiszta jövedelem 20%-a a tőkéhez csatoltatik, 5% az özvegy-árva pénztárba áttétetik, s végre a 2-ik §. I. d. pontja alatt elsorolt külföldi vagy hazai vallásos jótékony intézetek segélyezésére utalványozandó összegek, — melyek azonban a fentebbi levonások után rendelkezésre maradt összeg 5%-át meg nem haladhatják — megállapíttatnak.

15. §. A fentebbi §-ban elsorolt levonások után fennmaradt összeg felosztási terve a közsegélyezési osztály céljaira megalkottatik, miután a beérkezett kérvények felülbíráltattak és sorrendjük megállapíttatott.

16. §. Az országos ref. egyházi segélyalapról segélyezettnek:

a) alakuló egyházak, melyeknek szervezése vallási és nemzetiségi szempontból indokoltatik;

b) szegény egyházak;

c) csekély díjazású lelkészek fizetés pótlék czímen.

17. §. A segélyezendő egyházak a nyerendő segélyösszeg mennyiségére nézve érdemileg három osztályba soroztatnak:

Első osztályban állanak s első rendű segélyezésre tarthatnak igényt azok, amelyek az egyetemes egyházi segélyalapról a tőlük várt összegeket évről évre beszolgáltatatták.

Második helyen, a melyek részben szolgáltatattak be.

Harmadik helyen a melyek semmit sem szolgáltatattak be.

Segélyezési feltételek az egyházakat illetőleg.

18. §. Segélyre jogosultak azon egyházak, melyek:

a) kimutatják, hogy azon célra, melyre segélyt kérnek önmagukat, már évi állami adóikat meghaladó összegig

megadóztatták, s ezen összeg készpénzben, készentartva takarékpénztárilag kezeltetik.

b) egyházi hivatalnokainak fizetéseikkel, ugyszintén az egyházi vagyon után rótt állami adóval, egyházmegyei s kerületi tartozásaikkal hátralékban nincsenek.

c) épületeik tűzkár ellen biztosítva vannak.

d) igazolják, hogy építkezési tervük, költségvetésük, az egyházmegye által helybenhagyatott s hogy az összes építkezési költség fedezéséről, a várandó segély kivételével egyébként gondoskodva van.

e) a segélykérő folyamodáshoz csatolják az egyháztagok létszámáról, az egyház ingó és ingatlan tökevagyonáról, az egyháztagok évi egyenes adójáról szóló kimutatást azon czélból, hogy a segély mennyiségének meghatározásánál ezen adatok irányadóul szolgáljanak.

Segélyezések lelkészek részére.

19. §. Az országos reform. segélyalapról segélyezettnek a csekélyebb díjazású lelkészek.

20. §. Csekélyebb díjazású lelkészi állomásoknak tekintetnek azok, amelyeknek jövedelme a következő §-ban meghatározott minimumon alól áll.

21. §. A lelkészi fizetés minimuma lakáson, kerten és stólaikon kívül 600 frtban; — vagy ezen utóbbi összeg helyett 20 hold föld, 24 hl. őszi, 24 hl. tavaszi (vagy bor) és 100 frt értéknek megfelelő apróbb termény cikkekben, vagy ezeknek közép értékében állapittatik meg.

22. §. A mely lelkészi fizetés a 21. §-ban meghatározott minimumon alól esik, annak haszonélvezője feltétlenül segélyezendőnek mondatik ki, s amennyiben a pénztár állása és a folyamodók száma engedi, — legalább a minimumot kiegészítő összeggel segélyezendő.

23. §. A lelkészek segélykérő folyamodásában, illetőleg mellékleteiben igazolandó s kimutatandó:

a) a lelkész életkora, szolgálati évei, családjának száma, gyermekeinek munka- s tanulmányi iránya vagy köre.

b) a lelkészi fizetés mennyisége a díjlevél csatolásával.

c) annak leírása, mennyiben igyekezett a lelkész egyháza anyagi és szellemi erejét fejleszteni.

d) a lelkészi hivatalos teendőknél s talán a hivatali fizetésnek alapul szolgáló földek mivélésén kívül, minő anyagi szépészeti vagy tudományos foglalkozást űz? (kertészet, fanyésztés, felnöttek oktatása, régészet stb.)

e) egyháza körében az alap céljaira gyűjtött évi összegek kimutatása.

24. §. A missioban működő, — utazó lelkészek, a missiót fentartó testületek ajánlatára a 23. §-ban jelzett feltételek mellett, egyéb lelkészekkel egy tekintet alá esnek.

25. §. Minden akár egyházaktól — akár egyesektől eredő kérvény, az illető esperes ezen záradékával: a „kérvényben felhozott indokok valódisága bizonyítottatik“ ellátandó; ugyszintén a mellékelt okmányok is, amennyiben maga a lelkész által volnának kiállítva, esperesi igazolással megerősítendő, s esperesi uton az egyházmegye által szervezett „segélykérvény bíráló bizottsághoz“ terjesztendő.

26. §. Az egyházmegyei segélykérvény bíráló bizottság a hozzáterjesztett kérvényeket először alaki, azután tárgyi szempontból átvizsgálja, a kifogás alá nem esőket ajánlati sorrendbe foglalja s munkálatával indokolt jelentését egy

példányban az egyházmegyei közgyűlésnek, egy példányban pedig az összes folyamodásokkal együtt az egyházkerület püspökének felterjeszti.

27. §. A püspök, a minden egyházmegyéből hozzá záros határidő alatt beérkezett kérvényeket s jelentéseket kiadja az egyházkerületi segély kérvény bíráló bizottságnak, a 17. §-ban foglalt szabály szerint (illetőleg a 23. § tekintetbe vételével), a kérvényeket újabb ajánlati rendbe sorozván, átteszi a központi választmányhoz.

28. §. A központi választmány az öt kerületből beérkezett kérvényeket ismét osztályozza a 17. §-ban foglalt elvek szerint; s az egylet évi jövedelméből segélyezésre fordítható 75 illetőleg 70% kiosztási tervét megalkotja, s azon uton, a melyen a kérvények beérkeztek, a segélyezendőkhoz eljuttatja.

29. §. Az esperesek a vett segély kiosztásáról az egyházmegyének jegyzőkönyvbe iktatandó jelentést tesznek; másfelől öröködnék, hogy a kapott segély a maga céljára fordíttassék.

30. §. A központi választmány működését tárgyzó jegyzőkönyvek, a kiadásokat magukban foglaló számadások, segélyezésen kitüntetett táblázatok az egyházkerületnek felülvizsgálás, helybenhagyás — az egyházaknak tájékozás s tudomás végett kinyomatva megküldetnek.

Jegyzette: **Baksay Sándor,**
bizottsági jegyző.

Rövid indokolása a javaslatnak.

Ezen intézménynek egyetlen és minden mást kizáró célja nemzeti egyházi életünk megmentése; ennél fogva az elszegényedett desolált, vagy desolatio útján levő, — kívándorlások, anyagi terhek miatt erőtlenedő egyházak gyámolítása, — minden ezen kívül eső czélok e főczél érdekéből ezen intézvény keretéből kizárandónak javasoltatnak, részint mivel minden felsőbb s alsóbb fokú egyházi testület a maga belső, — közigazgatási, iskolai egyházi szükségéi fedezéséről maga tartozik gondoskodni; részint mivel az ilyen czélokra a felsőbb testületeknél a szükséges alapok és források többé kevésbé különben is megvannak, de főként azért is, hogy a mellékes czélok felhalmozódása miatt a főczél ne szenvedjen.

A javaslat az Országos segélyalap főjövdelmi forrásul az országos adakozás útján befolyó összegeket vette. De ez adakozást oly mérvűnek óhajtja, hogy a két milliónyi reform. lakosság után 54,000 frt jövedelmet, tehát minden lélek után 3 krt számít.

E czéloól minden közeg, minden erkölcsi eszköz mozgásba lenne hozandó, hogy az egyetemes segélyezés szükségének érzete az egyháztest legtávolabbi elágazási szálaiban is meghonosuljon, hogy minden egyház, még a legkisebb is és még a diasporák lakosai is, a rájuk eső rész befizetésére serkentessenek.

Javaslatba hozza továbbá a küldöttség, hogy a konvent ezen intézmény szervezését mielőbb rendelje el; a további teendők intézésére egy választmány neveztesse, melynek feladata lenne sajtó, egyházi közigazgatás, és társadalmi uton az ügyet mozgalomba hozni, — az adakozás útján bevarandó összegeket kerületenként elrészletezni. A választmány működéséhez megkívántató költségeket az egyház-

kerületek előlegeznék, mely nekik az alapjövedelemből megtérítették.

Szükségesnek tartja végezetre még a küldöttség ez intézmény azonnali megalkotását, s rögtöni működése megkezdését, mert már a több mint két évtized előtt és óta felmerült tervezetések által, a tárgy alaki tekintetben eléggé ki van merítve s újabb tervezetekkel csak az idő folya, de az ügy fogyna. . . tovább. Mertha mindjárt belekezdünk is, még is beletelik két év, míg a gépezet legvégső kereke is mozgásba jő, és a tervezett uton az első állomány be lesz szolgáltatva; már pedig — tekintve a segélyezés évről évre parancsolóbbá vált szükségét — husz évi öntözgetésre ez is kései zsendülés.

Az intézmény nevét illetőleg az „Országos Domestica“ nevet az „Országos reformált egyházi segély alap“ névvel javasolja a küldöttség felcserélendőnek.

Felsőbb hatósági rendeletek.

A tábori lelkészek joghatósága alá tartozó személyek esketését tárgyában.

A vallás és közoktatási m. kir. miniszter múlt évi decz. 15-én 32,786 sz. alatt felhivatni és utasítani rendeli a lelkipásztorokat, hogy a tábori lelkesi joghatóság alá tartozó személyek esketését csak azon esetben teljesítsék, ha azok illetékes tábori lelkészük szabályosan kiállított hirdetési bizonyítványát előmutatják.

A tartalékos tábori lelkészek jelentkezése tárgyában.

A magyar királyi honvédelmi minisztérium múlt évi decz. 12-én 42,549. sz. a. kelt átiratában értesíti a vallás és közoktatási minisztert, hogy a császári és királyi közös hadügyminisztérium közleménye szerint, a nyilvános avagy nyilvánossági joggal felruházott tanintézeteknél és népiskoláknál, hittanítók gyanánt működő tartalékos tábori lelkészek, előjárásaik megkeresésére az illető parancsnokságok által felmentendők az évenkénti tisztí főjelentkezéseknél (Hauptreport) való megjelenés alul.

Ugyan ily felmentésben részesítendők a hadkötelék alatt álló és hasonló minőségben működő azon lelkészek is, akik átmenetileg a legénység állományába tartoznak és tartalékos tábori lelkészekké való kinevezetésökig, az ellenőrző szemléken megjelenni kötelesek.

Ez alkalommal a magyar kir. honvédelmi minisztérium maga részéről kijelentette, hogy ezen kedvezményt a honvédséghez beosztott és hasonló minőségben működő lelkészekre is kiterjeszti, a honvéd zászlóalj parancsnokságait ez értelemben fogván utasítani. (A vallás és közoktatási minisztériumnak az egyházi főhatóságokhoz 1880. decz. 15-én 33,010 sz. leirata.)

Hadmentességi díjköteles egyének halotti bizonyítványa tárgyában:

A „Protestáns Pap“ múlt decemberi száma után közöljük, hogy a lelkészek a hadmentességi díjköteles egyének elhalálzásáról nem tartoznak a halotti bizonyítványt

díjtalanul kiadni. Nevezett szakközlöny erre vonatkozólag egy 58,016. sz. a. pénzügyminiszteri rendeletet közöl, a melynek zárSORAI következőleg hangzanak: „Oda utasítatik adófelügyelő ur, hogy . . . az illető feleket a lelkésztől, a szokott díj lefizetése mellett kiveendő halotti bizonyítványnak záros határidő alatt leendő bemutatására, esetleg a törvény 20. §-a értelmében kiszabandó pénzbírsággal is kötelezze. Budapesten 1880. szeptember végén. A m. kir. pénzügyminiszter helyett: Madarassy sk.“ E szerint az említett halotti bizonyítványok rendszeres alakban és bélyegtelenül, de a szokott díj lefizetése mellett adandók ki. Különben ilyen értelmű utasítás adatott a tiszántuli reformált egyházkerület lelkészei számára az illető püspöki hivatal által, hogy t. i. a hadmentességi díjköteles egyének elhalálzásáról, a halotti bizonyítványt díj nélkül kiadni, csak akkor kötelesek a lelkészek, ha az illetők teljesen vagyontalanok.

Katonatisztek megesketése tárgyában:

A felülvizsgálat alkalmával a hadseregi szolgálatra alkalmatlanoknak, de helyi szolgálattételre képeseknek nyilvánított katonatisztek csak akkor eskethetők meg, ha a főhadí vagy hadparancsnokság által kiállított házassági engedélyt előmutatják. (A vallás és közoktatási miniszternek múlt évi december 15-én 34,945. sz. alatt kelt leirata az egyházi főhatóságokhoz.)

Az 53-dik §.

I.

Az új rendőri büntető törvénykönyv 53-ik §-a nagy port vert fel úgy a politikai napi lapok, valamint az egyházi és jogtudományi folyóiratok hasábjain.

Miután úgy tapasztaltam, hogy a sokakat foglalkoztató, még többeket érdeklő vita eddigi folyamában több oly fontos momentum maradt elmellőzve, mely a kérdés megfejtésénél okvetlenül figyelembe veendő, megkísértem az 53-ik §-ra vonatkozó véleményemet, ezen nézetem szerint el nem hallgatható momentumokra is kiterjeszkedve, az alábbiakban tüzetesen kifejtteni.

Az 1879: 40. t. cz. 53-ik §-a szerint „a ki életkorának 18-ik évét még be nem töltött kiskorú egyént, az 1868: 53. t. cz. rendelkezése ellenére más vallás felekezetbe felvesz: két hónapig terjedhető elzárással és 300 frtig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő.“

A soproni és b.-pesti I—III. ker. kir. járásbíróóságoknak, valamint a budapesti kir. ítélő-táblának ítéletei szerint, ezen §-nak az az értelme, hogy büntetendő az, a ki 18-ik életévét még be nem töltött egyént, ennek az 1868: 53. t. cz. által meghatározott felekezetétől különböző más vallásfelekezetbe, az idézett törvény rendelkezése ellenére felvesz.

E magyarázat nézetem szerint helyes. Az 1868: 53. t. cz. ugyanis meghatározza, hogy a vegyes házasságból származott, valamint az utólagos házasság által törvényesített vagy atyjok által elismert gyermekek közül a fiúk atyjoknak, a lányok anyjoknak vallását követik, az atya által el nem ismert törvénytelen gyermekek pedig anyjok felekezetéhez tartoznak.

A törvény rendelkezése annyira parancsoló, hogy azt sem a szülék bármilyen szerződése vagy rendelkezése, sem azok halála vagy házasságuk törvényes felbontása meg nem változtathatja.

A törvény ezen feltétlenül parancsoló intézkedése — akár tetszik valakinek, akár nem — azon következtetésre is kényszerít, hogy a mennyiben az idézett törvény csak bevett vallásu keresztyén szülékről szól, a hazánkbeli bevett keresztyén egyházak tanai szerint pedig, a hívek újszülött gyermekei mulhatatlanul megkeresztelendők, a szülők kötelesek kisdied gyermekeiket megkereszteltetni, még pedig akként, hogy azok a keresztség felvétele után azon hitfelekezetnek legyenek tagjai, a melyhez a törvény szerint tartozniok kell.

Az állam nem kényszerítheti ugyan közvetlenül az egyes egyházak híveit egyházuk szertartásainak megtartására, de az idézett törvény is jog alapot képez arra, hogy az egyház a szüléket — mind addig, míg az egyházhoz tartoznak — ebbeli köteleességük teljesítésére fegyelmi eszközökkel szoríthassa.

Ezt annál biztosabban állíthatni, mert az 1868: 53. t. cz. a vegyes vallásu szülék törvényes vagy természetes gyermekeinek nemcsak vallását állapítja meg, hanem azt is rendeli, hogy a gyermekek azon vallásban nevelendők. A 13. §. szerint a gyermekek vallásos nevelését se a szülék halála, se a házasság felbontása nem változtathatja meg; a 15-ik §. szerint az utólagos házasság által törvényesített gyermekek, vallásos nevelés tekintetében a törvényesen születettekkel egy szabály alatt állanak; a 16. §. szerint az atyjok által elismert törvénytelen gyermekek hasonlóul (tehát vallásos nevelés tekintetében is) a törvényes gyermekekkel egyenlő szabály alá esnek.

A vegyes vallásu szülék gyermekeinek vallásos neveléséről szóló idézett §-ok között áll, tehát főképen ezek szemmel tartásával igttattatott a törvénybe a 14-ik §., mely szerint „ha a szülék valamelyike más vallásra tér át, mint a melyet előbb követett, a 7-dik évet még be nem töltött gyermekek nemök szerint követik az áttértet.“

Ez az annus discretionis előtti vallásváltozásnak egyetlen törvényes esete és módja, valamint a 18-dik életév betöltése után is egyetlen törvényes módja annak az 1868: 53. t. cz. 3—8-dik §-aiban szabályozott önálló áttérés.

Mindezekből következik, hogy a vegyes házasságból született vagy törvénytelen gyermeknek melyik felekezetbe tartozása — a szülék vallása lévén e részben irányadó — már születése pillanatában tudva van, minélfogva annak törvény által meghatározott felekezetéből más felekezetbe átlépnie és felvétetnie egyedül csak az 1868: 53. t. cz. által szabályozott formászerű (önálló vagy nem önálló) áttérés útján és folytán szabad. De — és itt már nem érthetők egyet a budapesti kir. ítélő-tábla ítéletének indokaival — következik a fentebbiekből egyszersmind az is, hogy minden más uton és módon történő felvétel az 1868: 53. törv. cz. ellenére történik, tehát az 1879: 40. t. cz. 53. §-a szerint büntetendő.

Az, hogy mire alapíttatik a törvényellenes felvétel, legkevésbé sem határoz. Egyformán ellenkezik az az 1868: 53. t. cz.-kel, akár történt a vallásváltoztatásnak az idézett

törvényben említett módja, t. i. áttérés folytán, azonban meg nem engedett esetben, akár megengedett esetben ugyan, de a törvényes formák nélkül, akár pedig a törvényben nem is említett más módon és eljárás alapján.

Az 1879: 40. t. cz. 53. §-a egészen általánosan szól, tehát minden gondolható törvényellenes alapú és módú felvételre illik. Már pedig „ubi lex non distinguit, nec nostrum est distinguere.“ Ha már distinguálni akarnánk, akkor azt kellene mondanunk, hogy az 1868: 53. t. cz.-ben még csak meg sem említett módon történő felvétel, még sokkal inkább ellenére van az említett törvény rendelkezésének, mintha az a törvényben említett, de szabályellenes áttérés alapján történik.

Nem változtat a dolgon, hogy a törvényben el nem ismert módokon történő felvétel ipso jure semmis, mert hiszen a törvényben elismert módon, de szabályellenesen történt felvétel is ipso jure semmis.

A semmisség pedig a fentebbi esetek egyikében épen úgy nem zárja ki a büntethetőséget, mint a másokban, és a mint nem zárja ki a büntető törvények által tiltott cselekvények számtalan más eseteiben.

Még eddig tudtomra nem akadt jurista, a ki azt állította volna, hogy mivel a lopás törvénytelen ellenkező módja a szerzésnek és így soha sem adhat tulajdont, tehát a tolvaj nem büntetendő.

Mit mondana a kir. ítélő-tábla ahoz, ha egy lelkész az 1879: 40. t. cz. 60. §-a alapján vádoltatván, azzal akarná magát menteni, hogy hiszen a törvényes gyermeknek az anyakönyvben általa törvénytelen gyanánt történt szándékos bejegyzése ugys semmis, tehát nem is büntetendő?

Az 1879: 40. t. cz. 53. §-a az 1868: 53. t. cz.-kel ellenkező, tehát mindenkor érvénytelen felvételi esetekre szab büntetést, a felvétel pedig ellenkezik az idézett törvény rendelkezésével, tehát érvénytelen is, büntetendő is, akár történt szabály-ellenes áttérés alapján, akár a törvényben el nem ismert más módon és eljárás mellett.

II.

De hát mik lehetnek a más felekezetbe való felvételnek azon módjai, melyeket az 1868. 53. t. cz. el nem ismer és ennélfogva az 1879. 40. t. cz. 53. §-a büntetés terhe alatt tilt?

E kérdésnél legjobban eligazít bennünket azon szöveg amelylyel az 53-ik §' a kormány által országgyűlési tárgyalás alá bocsátott törvényjavaslatban eredetileg birt. Ez pedig a következő volt:

„A ki más vallásra átmenni akaró, de életkorának 18. évét még be nem töltött kiskoru egyént vallási szertartás alkalmazása által törvényes képviselője beleegyezése nélkül, az 1868. 53. t. cz. rendelkezése ellenére, más vallásfelekezetbe felvesz. stb.“

Látnivaló abból, hogy a kormány, törvényjavaslata készítésénél azon feltevésből indult ki, hogy vannak az egyes felekezeteknek oly vallásos szertartásai, amelyek az illető egyház tanai szerint az egyháztagok közétartozást illetőleg felvételt jelentik azokra nézve, akikre alkalmaztatnak. A kormányt bizonyosan azon tapasztalat indította e §. ily szövegezésére, hogy főleg vegyes vallásu szülék gyermekeinél, amelyek kezdettől fogva interconfessionalis viszályok tárgyát képezték, az érdekelt felekezet egyike-másika

előtte is többször hivatkozott arra, hogy a vita alatt álló gyermek ily szertartások folytán hívei közé felvétel.

A vallásos nevelésről, amelytől elválaszthatlan a vallásos szertartásokban való részvétel, még nem nagyon régen — az 1843/4. 4-dik t. cz. 1-ső §-ában — maga az országos törvényhozás is elismerte, hogy vallás változtatható hatálya lehet.

Az 53-ik §. feletti vitát előidézett esetek folytán tisztán csak a róm. kath. egyházat tartva szem előtt. azt hiszem nem tévedek, ha állítom, hogy a törvényjavaslatban említett „vallási szertartások által történő felvétel alatt a kath. egyház azon szentségeiben való részesítést kell érteni, amelyeket 18 éven aluli egyéneknek kiszolgáltatni szoktak, mindazáltal a kisdéd gyermekek megkeresztelését kivéve, mivel a törvényjavaslat „más vallásra áttérni akarókról“ szól, a kisdéd pedig akaratképességgel nem birnak.

A törvényjavaslatnak országgyűlési tárgyalása folytán azonban az 53-ik §. a „törvényes képviselője beleegyezése nélkül“, „vallási szertartás alkalmazása által“ és „más vallásra áttérni akaró“ kifejezések elhagyásával, a következő rövidebb szövegben vált szentesített törvénynyé:

„Aki életkorának 18-dik évét még be nem töltött kiskorú egyént az 1868. 53. t. cz. rendelkezése ellenére más vallásfelekezetbe felvesz.“ stb.

Ez által az 53. §-nak sanctioja, mely a törvényjavaslat eredeti szövege szerint, a szülőknek és gyámoknak szülötteik és gyámoltjaik vallása körüli intézkedési jogát — melyet az 1868. 53-ik t. cz. elismert — akarta biztosítani, egyenesen az 1868. 53. t. cz. minden rendelkezést kizáró imperatív szabványainak védelmévé változott.

Ez által továbbá sokkal tágabb körűvé, sokkal többet mondóvá lett az 53-ik §. tiltó rendelkezése. Ennek értelmében most már akár vallásos szertartás alkalmazása által, akár anélkül, akár a szülék vagy gyám mint törvényes képviselők beleegyezésével, akár anélkül, akár áttérni akaró, akár azt nem akaró vagy akarni nem is képes kiskorúra vonatkozólag történt az 1868. 53. t. cz. ellenére a felvétel: büntetendő.

Kétségtelen tehát, hogy az 1879. 40. t. cz. 53-ik §-nak szentesített szövege értelmében, most már az akarat képességgel nem bíró kisdédnek katolikus lelkész által történő megkeresztelése is ezen §. szabálya alá esik, feltéve hogy a kath. pap által történő keresztelés ennek egyháza tanai szerint, a katolikus egyház hívek közzé való felvétel és feltéve, hogy e felvétel oly gyermekekre vonatkozik, akiket az 1868. 53. t. cz. szerint törvényesen alakszerű áttérés esetén kívül a kath. egyházba felvenni nem lett volna szabad.

Hogy az ily felvétel az 1868. 53. t. cz. előtt ismeretlen s hogy semmis és joghatály nélkül való, az mint fentebb kimutattam, nem zárja ki sőt épen követeli a büntetést.

A kérdés tehát csak az:

Igaz-é, a mit a soproni esetre hozott kir. ítélő táblai ítélet indokai mondanak a keresztyénségről t. i.:

1) hogy a más vallású ker. gyermekek keresztelését a hazai jog szabályai nem tiltják; s

2) hogy a katolikus lelkész a keresztség által a megkereszteltet nem saját egyházának hívei közzé, hanem csak „a nagy keresztyénség egyetemébe“ veszi fel.

A kir. táblai ítélet indokai szerint a más ker. vallású gyermekek megkeresztelése hazánkban egészen szabad, mert azt nem tiltja az 1868. 53. t. cz.

Az igaz, hogy e törvény nem szól a keresztelésről, de hát más törvények és jogszabályok is vannak Magyarországon, melyeket sem az 1868. 53. t. cz. sem semmi más újabb jogszabály meg nem szüntetett.

Ott van a volt Erdélyre és volt Partiumra vonatkozólag az erdélyi 1791. 57-ik t. cz. mely az 1868. 53. t. cz. megalkotásánál mintaképen lebegett a magyar országgyűlés előtt. (Lásd a képviselőház központi bizottságának 1868-ik évi november 24-én kelt 388. sz. jelentését.)

Ezen törvényezikk így szól: „Proles e diversarum Religionum parentibus sive mixtis matrimonii suscipiendae, sexum suorum parentum sequantur, et masculi in patris, femellae vero in matris suae religione educantur et baptisuntur. Contractibus quibusvis in contrarium nihil valentibus.“

Ha e törvény, mely elég világos sem hogy félremagyarázhatnák, eredetileg csak az erdélyi négy recepta religiora vonatkozott, azt az 1868. 43. t. cz. a volt erdélyi és partiumi terület összes bevett keresztyén felekezeteire kiterjesztette, 14-ik §-ának következő rendelkezése által:

„Erdély mindazon törvényei, melyek az erdélyi területen és a korábban úgy nevezett magyarországi részeken a bevett vallás felekezetek, egyházak és egyházi hatóságok vallásgyakorlati és önkormányzati szabadságát, jogegyenlőségét, egymás közötti viszonyait illetőleg hatáskörét biztosítják, nem csak sértetlenül fentartatnak, hanem egyszersmind a görög és örmény katolikus és a keleti görög szertartású egyházakra is kiterjesztetnek.“

Tehát a volt Erdély és Partium területén határozott törvény szabja meg, hogy a vegyes vallású ker. szülék gyermekei az illető egyház lelkipásztorai által keresztelendők.

Különösen hangzik tehát, midőn a „Pesti Napló“ egy cikkezője, azt a reményét fejezi ki, hogy ha a legfőbb ítélőszék a soproni, vagy a budapesti kir. ítélő tábla valami más esetben a protestáns gyermekeket keresztelő katolikus papok hátrányára találna magyarázni az 53. §-t, majd segítségére jő a maros-vásárhelyi kir. ítélő tábla a szorongatot-taknak.

A szűkebb értelemben vett magyarországi területnek fájdalom! nincsenek ilyen törvényei, itten csak helytartótanácsi rendeletek, intézkednek a keresztelés kérdésében; oly időből való rendeletek midőn még az állam azonos volt az uralkodó katolikus egyházzal, minélfogva azok csak ezen uralkodó egyház érdekeit tartják szemelőtt.

Tartsunk szemlét e rendeletek felett, reményem, ha akadna is aki el nem fogadja a szemle végén előadandó következtetéseimet, a szemlét magát tanulságosnak vagy legalább időszzerű mementonak fogja találni.

(Folytatása következik.)

Rövid közlemény a szegedi ref. egyházzal.

Romba dült egyházunk fölött eltelt az 1880-ik év, reánk nézve a reménynek, de nagy részben a csalódásnak éve, mely nyomott helyzetünk javulására a várt gyógyszer nem hozta

meg oly mérvben, hogy a felüdülhetés biztos reményével me-renghetnek már el egyházi életünk kétes jövőjén. Igen, a lefolyt évtől ha nem többet, vártunk reménylünk annyit leg-alább, hogy a jövő évre az újraalkotás biztos kilátásával lép-hetünk át, — s további fokozott munkánk, erélyünk folytán az 1881-dik évben majd az újraalkotás nehézségei leküzdve leend-nek és az előmunkálatokról komolyan gondolkozhatunk. Csa-lódtunk, de nem panaszkodunk. Jól tudjuk, hogy szeretett hitrokonink is — kiktől életerőt várhatunk s reménylhetünk — csalódtak reményeikben, mert a lefolyt év a magyar Kanaánban szük marokkal osztogatta Isten áldását s jutalmazta a magvető fáradságos munkáját. Nem tehetünk tehát mást, mint megnyu-godva a végzet akaratán: tovább tünni a nehéz — kivételes helyzet súlyát, s édes vigasztaló reménnyel tekinteni a jövő elé. Miért tárjam föl sebeinket? ismervék azok nagyobb rész-ben. Miért ecseteljem a helyzet sötét képét? hosszas előadásban sem állíthatnám elő annak csak vázlatát is. A szegedi ref. egy-ház e nagy városban most csak névleg él, s küzd, hogy létét a jövőnek megmenthesse, de kiható munkásságot nem leend ké-pes mind addig megkezdeni, míg a híveket egyesülésre össze-hívó Istenháza föl nem emelkedik. Mi, kik a legnagyobb buz-galommal csüggünk ez egyház jövőjén, s fáradozunk annak szent ügyében: sokszor lehangolva érezzük magunkat, midőn mindenfelől jó a kérdés: „az egyház mikor kezdi már meg az építkezést?“ mert a kérdésekre más feleletünk ninesen, mint ez: „szegények vagyunk, s nincs tehetségünk az egyházat a reconstructio kívánalmi szerint fölépíteni.“ Szomorú dolog az is, hogy már jó hirbe jutott népiskolánk szünetel, mert ref. nö-vendekeink — újabb hívek beköltözése által naponkint szapo-rodnak, s a szülék gyermekeiket iskolánkban kívánnák tanít-tatni. A vallástaniást ugyan, mint eddig is, a lelkész teljesíti, de nem levén iskolánk, a lelkész e végből bármily rosz idő és útban a lelkészlaktól távol fekvő reáliskolába kénytelen járni, s ott az ajtó előtt ácsorogni, míg a növendékekkel valamelyik megüresedendő tanterembe bevonulhat. Isteni tiszteletre egybe-gyülekezni is, a reáliskolában 1881-dik év szept. 1-ig engedte-tett meg. Azután hol fogjuk dicsérhetni az Urat, még nem tudjuk. Tehát mind a szükség, mind ez egyház jól fölfogott érdeke sürgősen igényli, hogy az egyház mielőbb constituálja magát. Ugyan azért kell, hogy az egyház a jövő évben minden erővel igyekezzék az újbóli alkotás nagy munkáját folytatni, s ha csak lehet annyi alapot összehozni, hogy az előmunkálato-kat megkezdhesse. Más egyházban az erősbödés- s tovább fej-lődésre éveket megenged a helyzet, de nálunk újból kell teremteni mindent, még pedig akként, mint a városi építkezési szabályrendeletek előírják. És így nem csupán a jelen egyház szükséglete, hanem a jövő egyház megalapítása áll előttünk; s e magasztos cél megvalósítására mi, kiket a gondviselés e nehéz munkára elhívott, az egész protestáns közönség támoga-tását, kedves buzgó hitrokonink munkás szeretetét méltán — az Urnak nevében, az ő dicsőségére — teljes bizodalommal kérhetjük és kérjük. Nem késtünk egyházi főhatóságunk köz-bejöttével már ez évben külföldi hitrokoninknál saját nevünk-ben is zörgetni a könyörületesség ajtaján. Így az áldásos Gusztáv-Adolf egyesület f. évi szept. 14—16-kán Karlsruheban tartott közgyűlésére, az erre fölkért nt. Láng Adolf pestmegyei ev. alesperes urat főt. Révész Bálint püspök ur megbízó levelé-vel, egyházunk képviselőjeül kiküldtük, ki szegény egyházunk ügyében melegen szót emelvén, szavaira a részvét azonnal tett-ben nyilvánult; mert az egyleti gyűlés a szeretet adományok-

ból egyházunk részére igen díszes urasztali szent edényeket juttatott. A fölkeltett részvétnek már az óta is tapasztaltuk jeleit. Freiburgból, Helbing egyházi tanácsostól 40 márkát, mint egy özvegy nő adományát; Bécsből pedig Tardy Hermann helv. hitv. főegyházi tanácsostól 30 frtot vettünk, mint a baseli „Volksboten“ szerkesztője szives gyűjteményét; s biztat a re-mény, hogy a Gusztáv-Adolf egyesületnek, nevezett alesperes ur útmutatása, s készséges közreműködése mellett általunk meg-keresett fiók egyleteitől is némileg segélyeztetni fogunk. — Azért, bár a jelen évből nem viszünk is még át az új évre jö-vönket illetőleg teljes megnyugvást, de hittel nézünk az elé, s reménnyel várjuk áldását. Ezuttal nt. Láng Adolf alesperes ur irányában, kitűnő buzgó fáradozásaért, ugyszinte az ő köz-vetítése folytán nyert szives segély-küldeményekért is, egyhá-zunk hálás köszönetét a nyilvánosság útján kifejezni kedves kötelességemnek tartottam.

Szeged, 1880. decz. 29.

Varga Pál,
szegedi ref. lelkész.

T Á R C Z A

Hit- és természettudomány.

„Hiten alapszik a társadalom minden erénye. Barátság, hazaszeretet, minden nemes érzelem a hit egy nemét teszi. Mivel hitt, csudákat művelt Kodrus, Pylades, Regulus stb. De a szív, mely semmit sem hisz, mely a lelkek szövetségét csalódásnak, a szép tetteket bolondságnak nézi, mely szánalommal pillant a képzelemre, s a szellem finomságára, az a szív soha sem fog nagy, nemes dolgokat mívelni, az csak az anyagban és halálban hisz és érzéketlen, mint az első, hideg mint a második.“

Egy nagyon is ismeretes könyvből vettem, nem textusul, csak kiinduló pont gyanánt Chateaubriand eme szavait. Nevetsé- get gerjeszt sokaknál az ilyen beszéd már ma. A hit egyéni meg-győződés, a tudomány a tárgyilagos, s a mennyivel általánosabb a tárgyilagos igazság az egyéninél, annyival többet ér a hitnél a tudomány. Kinek jutna már ma eszébe, mikor tanulja vagy ol-vassa, hogy Galileit a Pisai Dom himbáiódzó csillárai vezet- ték arra a gondolatra, hogy nem lehet igaz az Aristotelesi physikának az a tétele, mely szerint a hányszor sulyosabb vala- mely test a másikkal, annyiszorta sebesebben esik a föld felé, mert az ő észlelése szerint nagy és kis csillár, ha egyenlő hosszú lánczon függ, egyenlő idő alatt végzi lengését; kinek jutna, mon-dom, eszébe, hogy Galilei tehát talán templomba is járt és pedig valószínűleg gyakran eljárt, ha nem egyébert is, legalább a csillárok lengésének tanulmányozása végett? Ki hinné, ha bár meg van is irva, hogy K o p e r n i k u s III-dik Pál pápának aján- lott nagy műve előszavában „őszinte vallásos melegséggel emel szót a biblia mellett, s éles elmével, nyomós okokkal hárit el ma-gától minden oly gyanut, mintha az ő tana a szent irás ellen volna irányozva.“ Ki ne mosolyodnék el annak hallattára, hogy K e p p l e r Grácban a Mathesis és Moral tanára volt, hogy S c h e i n e r, a kinek szintén van némi érdeme a természettudo-mányok előbbvitel körül, Ingolstadt, Freiburg és Rómában zsidó nyelvet és matematikát tanított. Ki ne sajnálkoznék a szegény elfogult N e w t o n felett, a ki szerint „megfoghatlan, hogy lélek-

nélküli, durva anyag, valami anyagtalan közvetítés nélkül, egy más testre, ha azzal kölesönösen nem érintkezik, valami hatást gyakorolhasson."

Ki ne tudná ma már, hogy erély és anyag állandó, átalakulhat ugyan, de meg nem semmisülhet, tehát kezdete sem volt, vége sem lesz. Nem volt szükség teremtésre, az örökké való anyag a benne öröktől fogva megvolt örök segítségével az „indirekte Auslese“ elve szerint és alapján fejtette ki maga magából a dolgok jelen állapotát. „Csak a földi törvények lehetnek érvényben az egész világon.“ Ezek alapján kell kimagyaroznunk mindent. Ki látott valaha lelket, akárhány hullát bonczolt légyen is fel? stb. stb.

Megvallom, e gondolat-hullámokat a „Darwinistische Schriften“ 8-dik számának olvasása verte fel bennem. Eszembe jutott, hogy hát csakugyan nem igaz Cicerónak az a mondása, mely szerint, ha nincsen a világot meggondolt terv szerint vezérlő Isten, hanem csak a vaksors, a véletlen igazgat mindent, „én nem esudálkoznám, — úgy mond — ha valaki elhítené magával, hogy szilárd, oszthatlan testek, saját erejük és súlyok által oly mozgásba jöhetnek, hogy véletlen találkozásuk folytán a legszebb s legpompásabb világ áll elő. Ha valaki hiszi, hogy ez lehet, nem foghatom meg, mért nem találja azt is lehetőnek, hogy ha az ábc-nek aranyból vagy valami más ércből kiformált mind a 21 betűjét kellő számú példányban összerakom egy edénybe, aztán kiöntöm a földre, a kiöntött betűkből Ennius évkönyvei állanak elő, úgy hogy után lehet olvasni. — Én azonban kétlem, hogy a véletlen ilyen módon csak egy szót is össze bírja alkotni.“ Eszembe jutott, hogy ha ezek a régi emberek félelemből vallásosaknak mutatják is magukat, vagy tán nem is voltak eléggé jártasok a természettudományokban, hogy eshetik az meg, hogy egy Helmholtz, egy Thomson és egy Tait s utánok számtalan sok más, míg nyilván hirdeti, hogy daczára az erély fenmaradása elvének, sőt épen ennek folytán, a világ elfog enyészni, a mennyiben megszűnik benne minden mozgás, minden megmerevül, tehetetlenné lesz, hirdeti, hogy kezdetnek is kellett lenni, és pedig ha igazak a természettan törvényei, nem is olyan rég, mint a geológok nagyobb része számítja. — 10 millió esztendőre vissza menve, nem lehetett még élet a földön, s ismét nem sokkal azelőtt oly állapotnak kellett lenni, a melynek előzőjéről fogalmunk sincsen. Ha ez igaz, ha úgy áll valóban, hogy ha az ismert fizikai törvényekre támaszkodva, vissza következtetünk a rég elmúlt időkre, ott oly állapotra találunk okvetetlenül, melynek előzőjéről már nem ad magyarázatot semmi, hát hogyan alkotta akkor az anyagban öröktől fogva benne lakott erő az örök anyagból a jelen világot? S ha kiszámítható — az emberi tudás teljes biztosságával — hogy lesz idő, mikor minden erő hatásképtelen lesz, hogy hihessük, hogy nem volt olyan, mikor még az erő hatásképtelen volt? Ha azt látjuk, hogy egy P e s c h e l, kit sokan Humbolt mellé helyeznek, a világnak nem csak az időben, hanem a térben is határolt vólta mellett tör lándzsát, ha azt látjuk, hogy az újabb kor legnagyobb physikusainak egyike Z ö l l n e r spiritistává lesz s a hasonlókép nem jeleutéktelen C r o o k e s azzal meri bezárni egyik értekezését: „Itt valósággal elértük a határt, hol az anyag erővé látszik változni és viszont, elértük az árnyékok országát, az ismert és az ismeretlen között. Ugy gondolom, hogy a jövőnek legnagyobb tudományos problémái e határ területen oldódnak meg, sőt még túl rajta; úgy látom, hogy itt az utolsó realitás,“ — ezeket látva, mondom, nem méltán támad-e fel bennünk a kérdés, vajjon az, a mi nálunk annyira napi renden van, hogy a ki hallott egy keveset a termé-

szettudományok tanai, iránya és fejlődéséről, az rögtön incompatibilisnek találja „tudományával“ a hitet, a vallásos érzést és meggyőződést, vajjon ez nem az apróbb „népszerű“ német (irnokok inkább mint) írók által hozzánk csempészett betegség-e? Ha nem volna is a vallás egyéb, mint a lélek költészete, hát épen nem fér meg együtt az ész és érzelem, a tudás és művészet, a hasznos és a szép? Hát Göthe nem volt egyéb csak költő s Arany János mig a szalontai tanács viselt dolgait pennára vette, nem tudta-e elkészíteni Toldiját?

Ha annyira nem vesszük is a dolgot, hogy azt kérdezzük Jean Paullal „Mi az, a mi nem hiten alapul?“ mit tegyünk, mikor odáig vezetett bennünket a tudomány, hogy igaznak ismerjük William Thomson-nal az energia dissipatiójának elvét, mely arra tanít bennünket, hogy „mivel minden természeti folyamatnak feltétele az energia átalakulása, és mivel minden ily átalakulásnak bizonyos határozott mennyiségű degradatio felel meg (degradált-nak akkor mondjuk az energiát, ha oly alakba jut, melyben kevésbé képes átalakulni, mint előbb) a világ mindenségben az energia mindig kevésbé átalakulhatóvá válik.“

„Mig csak változás lesz a természetben, az energia mindig lejjebb, lejjebb sülyed, s könnyen be lehet látni, — legalább a meddig ismeretünk jelenleg terjed — mi alakot ölt a világ mindenség összes energiája. Végre mindnek meleggé kell változni, a mely meleg úgy oszlik meg, hogy minden test ugyanazon hőmérsékű lesz. Hogy ez a hőmérsék magas lesz-e vagy alacsony? az nem jöhet tekintetbe; mert ha a meleg úgy van megoszolva, hogy mindenütt egy és ugyanazon hőmérsék uralkodik. akkor oly állapotban van, melyből nem képes az energia más formáivá emelkedni. Hogy a melegebből munka fejlődjék, okvetlen szükség van egy melegebb és egy hidegebb testre; de ha a mindenségben minden energia hővé válik, s minden test egyforma hőmérsékű lesz, teljesen lehetetlen — vagy legalább eddig nem tudjuk a módját — hogy ez energiának csak legparányibb részét is használhatóbbá alakítsuk.“

Vége lesz tehát a világon minden ható erőnek, ha csak!..

Ez a „ha csak“ biztat minket reményre. Mikor elértük a tudás szélső határát s előttünk áll a megmerevült, tehetetlen anyag, benépesíti hitünk e világot, s új mozgás, új élet kél abban. Ha a darvinista is „lelkes élő anyagról“ kénytelen beszélni, ha kénytelen beismerni, hogy „minden meggondolt Darwinistának be kell vallani, hogy a természeti kiválás az organismusoknak csak illető életkörülményeikhez való alkalmazkodását képes felvilágosítani, de azt nem, hogy miért kellett a földön a tapasztalatilag adott fajú határozott organismusoknak előállaniok, s miért nem állott elő más?“ nem lesz az nekünk argumentum a „lelkes, élő anyag“ létezése s örökkévalósága mellett, hogy „nem vitathatjuk el a szerves anyag atomjaitól azt a tulajdonságot, melyet kénytelenek vagyunk elismerni az atomok csoportjában, az élő testben. Mert a mi nincs benne az atomban magában, nem jöhet létre egyedül az atomoknak meghatározott csoportosulása folytán sem.“ Nem esünk kétségbe Mephistóval, hogy

... a mi támad, mind

Ugyancsak méltó tönkre menni.

Jobb hát, ha nem támadna semmi.

Biztat bennünket a nagy csillagász, S e c c h i nyilatkozata: „a valódi tudomány ép úgy mint a valódi bölcsészet mindig többet ad az embernek, mint a mennyit elvesz tőle és ha oly világokról beszélünk, melyeknek szivverése egykor megáll, rögtön feltűnik előttünk, hogy azok az erők, melyek adták e világoknak élet- és fejlődés képességüket, nem térhetnek vissza a semmiségbe.“ S ha

minden azt mutatja, hogy az anyagot erői és törvényei feltarthatatlanul ragadják a „végállapot, t. i. az eleven erő eltűnése, a halál“ felé: ép ebből látjuk, hogy van, kell lenni az anyagvilágon kívül egy más, egy szellemvilágnak is, kell lenni Istennek, ki életre keltette a jelenleg működő ható erőket, s ki majd ha ez erők hatásképtelenné válnak, új életet teremt. „Szilárdul áll a tény, hogy az érzéki világ mellett, a léleknek is van világa, a mely nem lehet romhalommá, mint amaz“ — így szól Németország egyik kiváló természettudósa.

Elmondhatjuk ő vele azt is: „a világ nem létezhetik öröktől fogva, hanem a máttól nem végetlen távol eső időben, egy, a természeti oki egybefüggés láncolatába bele nem foglalt esemény, a teremtés által kellett előállania.“

És ha valaki azt vetné ellen, hogy ám jó, az erők hatásának lehet vége, de ez nem állhat az anyagról, mely elpusztíthatatlan, feleljük ismét ő vele: „Nem képzelhetjük másképen, mint hogy az anyagnak különfélesége együtt adatott a benne lakó erővel, tehát az anyag lételére nézve is ugyan azon kezdetet kell feltételeznünk, mely áll az erőkre nézve. Ha ez utóbbiak csak az időben lettek hatásképesek, az anyagnak sem tulajdoníthatunk örökkévalóságot. E mellett meg, mikor anyagról beszélünk, már ismeretünk határához értünk, mert nem csak az anyag tulajdonságait borítja fátyol, hanem még a felől is hiányzik az érzéki bizonyíték, hogy van-e anyag? Érzéki tapasztalataink csak az erők felől vannak. Ha valamit látunk vagy érzünk, csak látás- vagy érzésidegeink izgalmai jönnek tudomásunkra, tehát erők és soha sem anyag. Azt mondjuk: a fa zöld, pedig azt kellene mondanunk: a fa zöld fényt ver vissza. Mi a színe, mi a tulajdonsága valóban, annak megítélésére képtelenek vagyunk. A „Ding an Sich“ a mint Kant nevezi, örökké rejtve marad előttünk. Az a föltevés tehát, hogy anyag van, csak hypothetikus értékű, s az anyag Hieroglyph, melynek segítségével megmagyarázzuk magunknak a természeti tüneményeket.“

Hírnevess természettudósok nyilatkozatait szedegettük össze a fentebbi idézetekben. Valeant, quantum valere possunt. Annyi talán kiviláglik belőlük, hogy épen nem a legnagyobb elmék általános sajtósága a hit megvetése s az Istenség trónjára az emberi ész ültetése.

B.

Különfélék.

Családkönyvek. A folyamatban levő népszámlálás alkalmából, önkénytelenül is eszébe juttat az egyházi ügyekkel foglalkozónak, mily könnyű szerrel felhasználhatják lelkészeink ez országos intézkedés folytán beszerzett hiteles adatokat, egyházuk rendszeres családkönyvének elkészítésére. — Felesleges volna bizonyíthatnunk vagy hosszasan fejtegetnünk, mily hasznos szolgálatot teljesítenek mind magok, mind gyülekezeteik érdekében az oly lelkészek, kik ily családkönyvet vezetnek. A jó pásztornak ismernie kell az övét. — Kisebb gyülekezetekben e megismerés, igen természetesen, nagyon könnyű; de nagy népességű egyházban szinte lehetetlennek látszik. Pedig e nélkül a lelkipásztori gondoskodás alig gyakorolható, s az anyakönyvi kiadványok is sokkal több gondot okozhatnak. Vegyük hozzá az új büntető törvény intézkedését, mely minden lelkészt felette nagy óvatosságra int, — és mintegy kötelez, hogy hiveinek családi állapotát ismerje. — A mely egyházban rendszeres családkönyv vezetetik, az új lelkész is csak felüti, s

mindjárt látja, hány házban, hány házaspár, hány özvegy, hány nőtlen, hány hajadon, hány iskolaköteles, hány kised van? stb. Ellenben a hol eféle összeírás nincs, mily fáradsággal jár egy-egy statisztikai kimutatás elkészítése, vagy egy-egy bonyolodottabb családi ív kiállítása, kivált kezdő lelkészre nézve! Ily könyvek készítése csak kezdetben jár nehézséggel, folytatni aztán nagyon könnyű. Ragadják meg lelkésztársaink a kedvező alkalmat, a népszámlálás alkalmát; készítsenek magoknak ily könnyen áttekinthető családkönyveket hiveikről, s bizonynyal magok fogják legtöbbször tapasztalni, mily hasznos munkát teljesítettek.

Tanár egyesületi évkönyv. A tiszántúli ref. középiskolai tanár egyesület évkönyve a folyó iskolai évről már rég óta sajtó alatt van, s legközelebb meg is jelenik. — A füzetnek az eddigiekénél jóval terjedelmesebb volta kissé késlelteté, a megjelenést; de tartalma, legalább úgy hisszük, bő kárpótlást nyújtand a szíves várakozásért. A tagokhoz, mint eddig, most is ingyen fog szétküldöztetni; mások pedig az egyesületi jegyzőnél vagy ifj. Csáthy Károly könyvtárus urnál megrendelhetik egy forintért.

E tudósítással kapcsolatban, felhívjuk az egyesületi tagok figyelmét az alapszabályok azon pontjára, mely szerint a tagsági díjak új évre már be lettek volna fizetendőek, annyival inkább, mert az évkönyv nyomtatási költségeit e befizetésekből kell fedezni. — Egyébiránt az eddigi tapasztalat alapján remélhető, hogy ez ügyben újabb, vagy épen külön felszólításokra nem lesz szükség; sőt meglehet, az a néhány tag is, ki még a múlt iskolai évről hátralékban van, sietni fog tartozása lerovásával, s nem várja be, hogy postai utánvétellel sürgettesék a fizetésre.

Megjelent az **erdélyi ref. anyaszentegyház Névkönyve** a folyó évre. 193 lap. A zilahi ref. egyházközség története folytatatik benne 71 lapon keresztül Magyarósi István zilahi lelkésztől. Majd azután a szilágy-szolnoki egyházmegye espereseinek névsorát és egy párnak rövid életrajzát közli Szabó Pál esperest. A zilahi lelkipásztorok közül főleg Zoványi György életével részletesen és behatólag foglalkozik az ismertető.

Az erdélyi egyházkerületben van 543 anya-, 510 leányegyház; lelkek száma 332,258; tanulók száma 34,525; lelkészi állomás van 559; ebből betöltve: 505; betöltetlen 54; a múlt évhez mérve a lelkek száma növekedett 2750-el; a tanulóké 723-al. — A statisztikai adatok táblás kimutatásán találjuk azon elszomorító megjegyzést: Annak kimutatása, hogy hány tanítói állomás van stb. fölöslegesnek látszott, minthogy az állami és községi iskolákban tanul növendékeink nagy része, s így a felekezeti tanítói állomások napról napra kisebb térre szorúlnak. — Elég fájdalom!!

„**Vasárnap**“ 14-dik száma, következő tartalommal jelent meg: Téli áhitat Id. Kiss Áron; Dabasi Halász Judit K. Tóth Kálmán; Egy agg vitéz koporsójánál Lévy József; A kővé vált kenyerek; Mi történt Csökölön? Bibliaolvasási kalauz; Apróságok.

Nem lehet eléggé ajánlani ezen nemes irányu lapot lelkipásztoraink és tanítóink figyelmébe, hogy annak elterjesztése körül mindent kövessenek el. A 30 ezer előfizetőnek nem tudom van-e híjja? mert az volna a legkevesebb szám. — Előfizetési ár egy évre 2 frt; egyes szám 4 krajczár.

„**Hasznos mulattató**“ a mindkét nembeli ifjuság számára. Szerkesztő Dolinay Gyula Budapesten, Zöldfa-utca 32. sz., egész évre 4 frt, félévre 2 frt. Megjelen havonként kétszer, a

hónap 2 és 4 vasárnapján. A folyó évi 1-ső füzet változatos és gazdag tartalommal, igen szép kiállítással jelent meg. Az iskolai könyvtárakban nélkülözhetlen folyóirat.

Sárospatakon, — a mint minket értesitenek, — igen élénk mozgalom indult meg a ref. leányiskola javára. Lelkes hölgyek, f. hó 22-dikére, házias jellegű tánczestélyt rendeznek, a melyben az általok összegyűjtött ételeket és italokat ők magok fogják elárulni, a remélhetőleg nagyszámu közönségnek. — Céljük a leányiskola alaptökéjét, újabb-újabb áldozatokkal gyarapítani, s ily módon a nőnevelés ügyét emelni, s lehetőleg biztosítani. Szép és nemes farsangi foglalkozás! Kívánunk a mi sok szükségű protestáns egyházunknak sok ilyen lelkes Tábitát!

A debreczeni főiskola köréből.

Folyó hó 11-kén temettük el Pap János n.-létai születésű 2-od éves tanítóképezdei növendéket; a boldogult igen komoly igyekezetű és szép tehetségű ifju volt. — Nyugodjék békével.

Ünnepkövetség; specificatio.

A legközelebbi karácsoni ünnepek alkalmával, ünnepkövetségbe ment 154 főiskolai tanuló; kik közül hittanhallgató 120; joghallgató 31 és tanítóképezdei növendék 3 volt. — Van jelenleg a debreczeni főiskolában 166 ünnepkövetség; vagyis 162 ref. egyház ezen főiskolából járhatja az ünnepköveteket; mely egyházak közül azonban 12, ezen karácsonra nem kívánta az ünnepi követ kimenetelét.

Hogyha már az ünnepkövetségek és az akad. tanuló ifjuság számát egybevetjük, azonnal feltűnik, hogy jelenleg a hittanszaki tanulók közül mintegy 20-an ünnepkövetségbe nem mehettek,*) a mi mindenesetre a rendszerint szegény sorsu s gyakran távol vidékről ide jövő tanulókra nézve érzékeny veszteség; mert bizonyára nagy számmal vannak oly hittanszaki tanulóink, kik ezen jótétemény élvezése nélkül nem tarthatják fen magukat.

Ismeretes e lapok olvasói előtt, hogy az ugynevezett specificatio, vagyis az egyes egyházközségek által a kimenendő ünnepkövetek kijelölése — szintén gyakorlatban van; ezen kijelölés joga mindez ideig a legnagyobb tiszteletben tartatott a főiskolai tanárkar által, s a kikérések rendszerint megadtak, de ezen specificatio ugy látszik, mindinkább nagyobb mérvet kezd ölteni, a mely által igen sokszor épen a magasabb osztálybeli tanulók érzékeny anyagi veszteséget szenvednek. — A legközelebbi ünnep alkalmával, 28 akad. hallgató, 11 gymnasiumi és 3 tanítóképezdei növendék volt specificálva, oly nagy szám, hogy ilyenre a debreczeni főiskola életében aligha emlékezhetünk.

Kétségtelen az, hogy a jóltevő a maga jótéteményét azzal érezteti a kivel akarja, s ezért számadásra nem vonható, az sem tagadható, hogy igen sokszor helyén van a specificatio, midőn t. i. az egyház tagjai, egy általuk jól ismert hazájukbeli tanulót, vagy a kit ahoz az egyházhhoz drága emlékek kötnek, vagy a ki szerény és illedelmes magaviselete, jó hirneve által felköltötte az egyházközség több tagjánál maga iránt az érdekeltséget, s ennek folytán óhajtják maguk körében megjelenését; ilyen esetek és körülmények között teljes joggal igényelhetik az egyes egyházközségek, hogy részökre a kijelölt egyén kibocsáttassék. De másfelől figyelembe veendő az is, hogy az

*) A tanuló ifjuság létszáma az 1-ső számban közöltetett.

ünnepkövetségek, mint iskolai jótétemények tekintendők, továbbá ezen jótétemény élvezeténél a magasabb tanulósnak még is előnyt kell adni, mert csak inkább van hivatva egy 3 és 4 éves theologus az igehirdetésre, mint a gymn. növendék stb. — tehát a tanulók képzettsége, előhaladott kora, mindenesetre mérlegelendő.

De meg ezen szokatlan nagy számu specificatióknál igen könnyen feltehető, hogy talán némelyek a tanuló ifjuság közül hamarabb szándékoznak elérni, birtokukba ejteni azt, a mire még évek kellenének; az ily hajlamot pedig előmozdítani, bizonyára nem tanácsos, épen azért nagy körültekintéssel és figyelemmel kell eljárni e tekintetben is az egyes egyházaknak, mert igaz, hogy joguk a specificatiót gyakorolni, azt senki kétségbe nem vonhatja, de sokszor sumum jus summa injuria. A tanárkar meg jól tenné, ha azon régi kánont, mely a lelkipásztorokra hozatott „nullus ministrorum prece locum sibi aliquem emendicare attentet“ módosítva alkalmazná a specificatióért esengőkre.

Felelős szerkesztő : **TÓTH SÁMUEL.**

Szerkesztő társak : **BÉKÉSI GYULA,**
GERGELY KÁROLY,
GÉRESI KÁLMÁN.

HIRDETÉSEK.

HIRDETÉS.

Egy jó bizonyítvánnyal ellátott ifju, ki a tanítói pályán már 6 éven keresztül jó sikerrel működött, kinek a kántori teendők végzéséről (orgona nélkül) is kitünő bizonyítványa van, alkalmazást keres. Meghívásokat a jövő tanévre is elfogad, azonban inkább hajlandó volna oly állomást elfoglalni, a mely most már üresedésben van. Állomását bármikor elfoglalhatja.

Bővebb felvilágosítást ad **Dancsházán** (utolsó posta Nagy-Rábé Biharmegye) **Balog Bénéámin** tanító.

Eladó múzeum.

Egy múzeum, melyben van 130 darab kitémőtt állat, tojás, csiga, ásvány és régi pénzgyűjtemény : eladó. Meglehet nézni, lehet tudakozódni **Diószegen**, **Kalmár Ferencz** tanítónál.